

ФІНАНСОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ

FINANCIAL LIABILITY FOR CUSTOMS LEGISLATION OFFENCES: ESSENCE AND CHALLENGES

Юрій Оніщик

Докт. юрид. наук, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та господарського права Академії праці, соціальних відносин і туризму

Yurii Onishchuk

Doctor in Law, Head of Constitutional, Administrative and Economic Law Department, Academy of Labour, Social Relations and Tourism

Анотація

На підставі досягнень науки фінансового права та чинного законодавства України аргументовано доведено наявність фінансової відповідальності у сфері митного регулювання, з'ясовано її поняття та особливі ознаки. Наголошено на тому, що суб'єкти митних правовідносин можуть бути притягнуті до фінансової відповідальності у разі невиконання або неналежного виконання обов'язку зі сплати митних платежів та порушення порядку здійснення валютних операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності у вигляді штрафу та/або пені. Виокремлено проблемні аспекти (зокрема, визначення термінів «фінансова відповідальність», процедур застосування фінансової відповідальності за порушення митного законодавства тощо), які потребують як наукового осмислення, так і законодавчого регулювання.

Ключові слова: фінансово-правові санкції, фінансове правопорушення, державна митна справа, митне законодавство, податкове законодавство, валютне законодавство.

Abstract

The paper deals with the nature of financial liability for violation of customs legislation. The factors that indicate the institution of financial liability in customs regulations are indicated. It is concluded that financial liability is not a unique feature in tax, fiscal, monetary, banking regulation, etc., but as well as in the sphere of customs regulation.

It is noted that the financial liability for violation of customs legislation is the relationships arising from committing financial violations in the state customs sphere, the content of which is the authorized state bodies' application of penalties provided by financial and legal sanctions to the offender. This specified type of legal liability may be applied in the case of failure or improper performance of duties on customs payments and or in the case of violation of currency transactions in foreign economic activity in the form of fines and / or penalties.

It is determined that the specific characteristics of financial liability in customs sphere are: 1) the nature of public property; 2) its purpose is to protect the financial relations in public customs; 3) the reason of its usage is the existence of regulations (finance law in public customs), factual (financial violations in the state customs) and procedural (enforcement act in public customs) grounds of wrongful act; 4) is to apply financial sanctions in the civil customs in the manner prescribed by the customs, tax and currency legislation; 5) its subjects are natural persons and legal entities who violate financial liability obligations related to the duties of customs payments and currency transactions carried out by residents and non-residents in Ukraine; 6) can be used in and out of court (as an exception) to address the offender; 7) special procedural order of application of financial liability.

The study demonstrated that the institution of financial liability in the customs regulations is not sufficiently regulated by the current legislation of Ukraine. Among the key issues that require legislative solution, the following are singled out: definitions of terms such as "fiscal responsibility", "financial wrongdoing" and "financial sanction"; system of financial sanctions in the customs field; procedure applying financial responsibility for violation of customs laws; regulations of financial crime in public customs. It is emphasized that the institution

of financial responsibility in the field of customs regulations is not developed yet and requires both academic understanding and legal regulation.

Keywords: *financial and legal sanctions, financial offenses, public customs, customs law, tax law, currency law.*

Постановка проблеми. У чинному законодавстві України (і відповідно у науковій літературі) традиційно виокремлюють чотири різновиди юридичної відповідальності: 1) цивільно-правову, 2) кримінальну, 3) адміністративну та 4) дисциплінарну. Так, відповідно до п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України винятково законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них [1]. Проте Конституційний Суд України, надавши офіційне тлумачення зазначеної норми Конституції України у своєму Рішенні від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001, дійшов висновку, що у п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України безпосередньо не встановлено види юридичної відповідальності [2]. З огляду на це, логічним видається припущення, що перелік видів юридичної відповідальності містить також і інші види, які прямо не згадані в Конституції України. Таке тлумачення п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України є цілком закономірним та виправданим, адже стан суспільних відносин у державі не залишається статичним, а перебуває у постійному розвитку, що зумовлює необхідність появи нових видів юридичної відповідальності, їх теоретичної розробки та законодавчого оформлення.

Сьогодні як на законодавчому, так і на науковому рівнях доведено існування такого різновиду юридичної відповідальності як фінансова. Така відповідальність безпосередньо встановлена чинним Податковим кодексом України [13]. Про неї йдеться у наукових [3] та навчально-методичних [4, с. 187-206] працях фахівців з фінансового права. Наразі науковці виокремлюють фінансову відповідальність за порушення податкового законодавства [5], бюджетного законодавства [6], банківського законодавства [7], валютного законодавства [8].

Перманентні зміни, що відбуваються у вітчизняному законодавстві, супроводжуються появою нових видів юридичної відповідальності, а це зумовлює потребу їх наукового осмислення з урахуванням сучасних правових реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням правового регулювання фінансової відповідальності присвячено достатню кількість

різноманітної наукової юридичної літератури. В аспекті наукової розробки цієї проблеми особливої уваги заслуговує фундаментальна праця А. Іванського, в якій зроблено теоретичний аналіз фінансово-правової відповідальності [3]. Науковцем досліджено сутність фінансово-правової відповідальності, фінансового правопорушення, фінансово-правових санкцій та здійснено диференціацію зазначених правопорушень і санкцій.

Проблеми юридичної відповідальності суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України вивчала Е. Дмитренко [9]. Вчена комплексно висвітлила інститут юридичної відповідальності суб'єктів фінансового права та визначила його місце у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки, детально розглянула підстави юридичної відповідальності суб'єктів фінансового права та їх вплив на фінансову безпеку України, виокремила проблеми застосування юридичної відповідальності за бюджетні, податкові правопорушення, правопорушення у сфері державних (місцевих) запозичень, грошового обігу та розрахунків, валютного регулювання у розрізі фінансової безпеки держави.

Питання державного примусу в системі фінансового права України стали предметом дослідження Ю. Ровинського [10]. Науковець з'ясував сутність та правову природу державного примусу в системі фінансового права, охарактеризував компетенцію органів державної влади щодо застосування фінансово-правового примусу в бюджетній сфері за порушення бюджетного законодавства, проаналізував особливості державного примусу у сфері податків і зборів, податкові правопорушення як підстави застосування податково-правового примусу, особливості застосування заходів податково-правового примусу та систему заходів валютно-правових обмежень.

З-поміж робіт останнього часу слід відзначити науково-практичне видання, підготовлене Д. Гетманцевим, Р. Макарчуком та Я. Толкачовим, у якому розкрито найбільш значущі проблемні питання вітчизняної правозастосовної практики у сфері юридичної відповідальності за податкові правопорушення [11]. Автори проаналізували теоретичні засади юридичної відповідальності та її

різновиду – фінансової відповідальності, судова практика, а також чинне законодавство з теми дослідження. Наразі у цьому виданні окреслено такі характерні ознаки фінансово-правової відповідальності, як: 1) публічно-майновий характер; 2) мета фінансової відповідальності – це охорона фінансових правовідносин; 3) підставою для застосування фінансової відповідальності є норма фінансового права (нормативна), діяння (дія або бездіяльність), яке містить склад фінансового правопорушення (фактична), акт застосування санкцій (процесуальна); 4) залежно від виду фінансового правопорушення фінансова відповідальність може здійснюватися в позасудовому порядку, за рішенням особи порушника; 5) особливий, визначений законодавством, строк давності застосування та стягнення фінансових санкцій, підстави зупинення, поновлення, продовження строків; 6) особливий суб'єктний склад відносин фінансової відповідальності; 7) унікальні джерела правових норм, що регулюють відносини юридичної відповідальності; 8) особливий перелік обставин, що виключають фінансову відповідальність; 9) особливість фінансово-правових санкцій; 10) особливий процедурний порядок застосування заходів фінансової відповідальності [11, с. 141].

Попри значне зацікавлення науковців проблематикою фінансово-правової відповідальності чимало питань і досі залишаються поза увагою юристів-фінансистів. Зокрема, це стосується фінансової відповідальності у сфері митного регулювання, хоча є достатні підстави вести мову про існування фінансової відповідальності за порушення митного законодавства.

У зв'язку з цим **мета статті** полягає в тому, щоб на підставі чинного законодавства України довести наявність фінансової відповідальності у сфері митного регулювання, сформулювати її визначення та виділити особливі ознаки, а також виокремити наявні проблемні аспекти.

Виклад основного матеріалу. *Фінансово-правові санкції.* У Митному кодексі України не зазначено прямо про такий вид відповідальності як фінансово-правова. Однак, аналіз цього нормативно-правового акту дає підстави стверджувати, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності можуть бути притягнуті до фінансової відповідальності у разі невиконання або неналежного виконання фінансових зобов'язань перед державою, пов'язаних із сплатою митних платежів, а також з валютними операціями у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Так, згідно зі ст. 302 Митного кодексу України [12] після закінчення встановлених цим Кодексом та Податковим кодексом України [13] строків сплати митних платежів на суму податкового боргу нараховують пеню у розмірі та порядку, визначених Податковим кодексом України. Пеню сплачують незалежно від застосування інших заходів відповідальності за порушення вимог законодавства України, визначених Митним Кодексом України, Податковим кодексом України та іншими законами України. Пеню нараховують платники податків самостійно та сплачують одночасно зі сплатою митних платежів. Сплату, стягнення та повернення пені здійснюють за правилами, встановленими законом для сплати, стягнення та повернення митних платежів [12]. Правила застосування пені визначені у ст. ст. 129-132 Податкового кодексу України [13].

Аналогічний вид фінансово-правової санкції у сфері митного регулювання може бути застосований і під час фінансового контролю за валютними операціями, які здійснюють резиденти і нерезиденти на території України. Наприклад, у ст. 4 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» передбачено, що порушення резидентами термінів зарахування виторгу в іноземній валюті та порушення терміну постачання за імпортом операціям, здійснюваних на умовах відстрочення постачання, тягне за собою стягнення пені за кожний день прострочення у розмірі 0,3 % суми неoderжаного виторгу (вартості непоставленого товару) в іноземній валюті, перерахованої у грошову одиницю України за валютним курсом Національного банку України на день виникнення заборгованості [14].

Варто відзначити, що у митній сфері фінансової відповідальності також може бути застосована у вигляді штрафу. Наприклад, у ст. 16 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» за порушення порядку розрахунків у валютних операціях за зовнішньоекономічними договорами (контрактами) встановлено штраф у розмірі, еквівалентному сумі валютних цінностей, що використувався при розрахунках, перерахованій у валюту України за обмінним курсом Національного банку України на день здійснення таких розрахунків [15].

Крім цього, вважаємо, що фінансово-правовий штраф може бути застосований і у разі невиконання або неналежного виконання обов'язку зі сплати митних платежів, оскільки до останніх законодавець відносить податки, які відповідно

до Податкового кодексу України або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України [13, п.п. 14.1.113 п. 14.1 ст. 14; 12, п. 27 ч. 1 ст. 4]. У зв'язку з цим до платника податків за наявності сукупності підстав може бути застосована фінансова відповідальність за податкові правопорушення, передбачені ст. ст. 117–128¹ Податкового кодексу України. До таких порушень віднесено, наприклад, порушення встановленого порядку взяття на облік (реєстрації) у контролюючих органах (ст. 117); порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття банківських рахунків (ст. 118); неподання або несвоєчасне подання податкової звітності або невиконання вимог щодо внесення змін до податкової звітності (ст. 120); порушення встановлених законодавством строків зберігання документів з питань обчислення і сплати податків та зборів, а також документів, пов'язаних із виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (ст. 121); порушення правил сплати (перерахування) податків (ст. 126); порушення правил нарахування, утримання та сплати (перерахування) податків у джерела виплати (ст. 127) тощо.

Узагальнення чинного законодавства України дає підстави стверджувати, що за порушення фінансово-правових приписів митного законодавства до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності може бути застосована фінансова відповідальність у вигляді таких фінансово-правових санкцій, як штраф та/або пеня.

Визначення та характеристика фінансово-правової відповідальності. В цілому фінансово-правову відповідальність за порушення митного законодавства можна визначити як правовідносини, що виникають у зв'язку з вчиненням фінансового правопорушення у сфері державної митної справи, змістом яких є застосування уповноваженими державними органами до правопорушника заходів покарання, передбачених фінансово-правовими санкціями. Водночас терміни «фінансова відповідальність», «фінансове правопорушення» та «фінансова санкція» потребують належного визначення у чинному митному законодавстві.

Особливі ознаки фінансово-правової відповідальності у митній сфері, а також деякі авторські пояснення, що розкривають специфіку цієї відповідальності, викладено в табл. 1.

Аналіз ознак, наведених у таблиці 1, свідчить про існування інституту фінансової відповідальності у сфері митного регулювання. Тому, вважаємо, що фінансова відповідальність властива не тільки сфері податкового, бюджетного, валютного, банківського тощо регулювання, а й митній.

Проблемні моменти. Ціла низка питань потребують законодавчого унормування, зокрема, сутність фінансової відповідальності у сфері державної митної справи; система фінансово-правових санкцій у митній сфері; процедура застосування фінансової відповідальності за порушення митного законодавства; упорядкування фінансових правопорушень у сфері державної митної справи тощо. Це свідчить про те, що інститут фінансової відповідальності у сфері митного регулювання ще не розроблений та потребує як глибокого наукового осмислення, так і належного законодавчого регулювання.

Недосконалість правової регламентації відносин, що виникають у зв'язку з вчиненням фінансового правопорушення у процесі публічної фінансової діяльності, створює передумови до дестабілізації правопорядку у фінансовій сфері, не належного забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів фінансових правовідносин та не ефективного функціонування фінансової системи України.

Оскільки сьогодні норми, що формують інститут фінансової відповідальності, містяться в окремих нормативно-правових актах, то, як видається, доцільно їх об'єднати в єдиний закон (наприклад, Закон України «Про фінансову відповідальність за порушення дисципліни у сфері публічних фінансів»). Ухвалення такого нормативно-правового акту дасть змогу привести у відповідність з єдиними організаційно-правовими принципами та методами правове регулювання фінансової відповідальності у сфері публічних фінансів, а також уніфікувати поняттєвий апарат інституту фінансової відповідальності, класифікацію фінансових правопорушень, процедуру застосування фінансової відповідальності, правила провадження у справах про фінансові правопорушення, фінансові санкції за кожне фінансове правопорушення. Такий закон сприятиме зміцненню фінансової дисципліни та здійсненню публічної фінансової діяльності суб'єктами фінансових правовідносин в інтересах суспільства та держави.

Висновки. Фінансова відповідальність за порушення митного законодавства – це

Табл. 1. Специфіка фінансової відповідальності за порушення митного законодавства

Ознаки фінансової відповідальності за порушення митного законодавства	Пояснення
Публічно-майновий характер	Публічний-майновий характер відносин фінансово-правової відповідальності зумовлюється тим, що зазначені відносини є фінансово-правовими, врегульовуються фінансовим правом. Публічний характер виражається у тому, що фінансове правопорушення у сфері державної митної справи як підстава фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства завдає шкоди публічним інтересам у галузі фінансової діяльності. Майновий характер полягає у державно-правовому впливі на економічні інтереси суб'єктів, що скоїли фінансове правопорушення у сфері державної митної справи.
Мета фінансової відповідальності – це охорона фінансових праввідносин у сфері державної митної справи	Фінансова відповідальність є засобом охорони порядку в державі і забезпечується заходами державного примусу, який в свою чергу, закріплюється в санкції фінансової норми, а в разі її застосування об'єктивується в наслідках майнового і немайнового характеру.
Притягнення до фінансової відповідальності можливе тільки за наявності нормативних, фактичних та процесуальних підстав	Нормативною підставою є фінансово-правова норма, яка передбачає можливість застосування фінансово-правової відповідальності за порушення встановлених перед державою фінансових зобов'язань у сфері митного регулювання. Фактичною підставою є фінансове правопорушення у сфері державної митної справи, що порушує встановлені перед державою фінансові зобов'язання у сфері митного регулювання. Процесуальною підставою є правозастосовний акт (рішення фінансового чи судового органу про застосування фінансових санкцій).
Особливий порядок застосування фінансово-правових санкцій у сфері державної митної справи	За порушення встановлених перед державою фінансових зобов'язань у сфері митного регулювання порушники можуть бути притягнуті до фінансово-правової відповідальності у вигляді штрафу та/або пені в порядку, передбаченому митним, податковим та валютним законодавством.
Особливий суб'єктний склад відносин фінансової відповідальності	Суб'єктами фінансового правопорушення у сфері державної митної справи є фізичні та юридичні особи, які порушують фінансово-правові зобов'язання, пов'язані з виконанням обов'язку зі сплати митних платежів та з валютними операціями у сфері зовнішньоекономічної діяльності.
Може застосовуватися в позасудовому порядку і (як виключення) за рішенням особи правопорушника	Рішення про застосування фінансових санкцій за порушення встановлених перед державою фінансових зобов'язань у сфері митного регулювання приймається керівником органу Державної фіскальної служби України на підставі акта документальної перевірки, а за наявності заперечень – за результатами розгляду заперечень. У разі самостійного виявлення факту заниження податкового зобов'язання минулих податкових періодів зі сплати митних платежів платник податків зобов'язаний сплатити суму недоплати та штрафу.
Особливий процедурний порядок застосування заходів фінансової відповідальності	Процедура застосування фінансової відповідальності за порушення митного законодавства включає три стадії: 1) фіксування конкретного факту фінансового правопорушення у сфері державної митної справи; 2) прийняття рішення про застосування фінансових санкцій за порушення встановлених перед державою фінансових зобов'язань у сфері митного регулювання; 3) виконання рішення про застосування фінансових санкцій за порушення встановлених перед державою фінансових зобов'язань у сфері митного регулювання.

Джерело: складено автором на основі аналізу законодавства з урахуванням характеристик фінансової відповідальності [11].

правовідносини, що виникають у зв'язку з вчиненням фінансового правопорушення у сфері державної митної справи, змістом яких є застосування уповноваженими державними органами до правопорушника заходів покарання, передбачених фінансово-правовими санкціями.

Означений вид юридичної відповідальності може бути застосований за невиконання або неналежне виконання обов'язку зі сплати митних платежів та за порушення порядку здійснення валютних операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності у вигляді штрафу та/або пені.

Вивчення характерних ознак фінансової відповідальності у митній сфері дає підстави для твердження про існування інституту фінансової відповідальності у сфері митного регулювання. Разом з цим інститут фінансової відповідальності

у сфері митного регулювання недостатньо регламентований чинним законодавством України, йому притаманна низка проблемних моментів і він потребує подальших наукових розвідок.

Перелік літератури та джерел інформації

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 1.02.2017 р.)
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства "Всеукраїнський Акціонерний Банк" щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, частини першої, третьої статті 2, частини першої статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01> (дата звернення 1.02.2017 р.)
3. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність: теоретичний аналіз. Одеса: Юридична література, 2008. 504 с.
4. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 808 с.
5. Будько З. М. Фінансово-правова відповідальність за вчинення податкових правопорушень: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Івано-Франківськ, 2005. 18 с.
6. Касьяненко А. М. Фінансово-правова відповідальність за порушення бюджетного законодавства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Івано-Франківськ, 2005. 20 с.
7. Трипольська М. І. Фінансово-правова відповідальність за порушення банківського законодавства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2012. 20 с.
8. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність за порушення валютного законодавства // Митна справа. 2005. № 2. С. 84–90.
9. Дмитренко Е. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 592 с.
10. Ровинський Ю. О. Державний примус у системі фінансового права України. Запоріжжя: КПУ, 2011. 404 с.
11. Гетманцев Д. О., Макачук Р. В., Токачов Я. С. Юридична відповідальність за податкові правопорушення. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 752 с.
12. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 1.02.2017 р.)
13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/2755-17> (дата звернення 1.02.2017 р.)
14. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23.09.1994 р. № 185/94-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/185/94-вр> (дата звернення 1.02.2017 р.)
15. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/15-93> (дата звернення 1.02.2017 р.)

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1996). Konstytutsiya Ukrayiny [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Constitutional Court of Ukraine (2001). Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny u spravi za konstytutsiynym zvernenniam vidkrytoho aktsionernoho tovarystva "Vseukrayins'kyi Aktsionernyy Bank" shchodo ofitsiynoho tлумачення polozhen' punktu 22 chastyny pershoi statti 92 Konstytutsiyi Ukrayiny, chastyny pershoi, tret'oyi statti 2, chastyny pershoi statti 38 Kodeksu Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya (sprava pro vidpovidal'nist' yurydychnykh osib) vid 30 travnya 2001 roku № 7-rp/2001 [The decision of the Constitutional Court of Ukraine in the constitutional appeal of Open Joint Stock Company "Ukrainian Joint Stock Bank" the official interpretation of paragraph 22 of Article 92 of the Constitution of Ukraine, part one, three of article 2 of Article 38 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses (a case of legal persons responsibility) of 30 May 2001 № 7-rp / 2001]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01>.
3. Ivanskyy, A. Y. (2008). Finansovo-pravova vidpovidal'nist': teoretychnyy analiz [Financial liability: a theoretical analysis]. Odesa: Yurydychna literatura.
4. Orlyuk, O. P. (2010). Finansove pravo. Akademichnyy kurs [Financial Law. Academic course]. Kyiv: Yurinkom Inter.
5. Bud'ko, Z. M. (2005). Finansovo-pravova vidpovidal'nist' za vchynennya podatkovykh pravoporushen': avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 [Financial and legal liability for committing tax offenses: PhD Thesis in Legal Sciences: 12.00.07]. Ivano-Frankivsk.
6. Kas'yanenko, A. M. (2005). Finansovo-pravova vidpovidal'nist' za porushennya byudzhethnoho zakonodavstva: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 [Financial and legal liability for violation of budget legislation: PhD Thesis in Legal Sciences: 12.00.07]. Ivano-Frankivsk.
7. Trypolska, M. I. (2012). Finansovo-pravova vidpovidal'nist' za porushennya bankivsk'oho zakonodavstva: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 [Financial liability for violations of banking legislation: PhD Thesis in Legal Sciences: 12.00.07]. Zaporizhzhya.
8. Ivanskyy, A. Y. (2005). Finansovo-pravova vidpovidal'nist' za porushennya valyutnoho zakonodavstva [Financial liability for violation of currency laws]. Mytna sprava, 2, 84–90.
9. Dmytrenko, E. S. (2009). Yurydychna vidpovidal'nist' sub'yektiv finansovoho prava u mekhanizmi pravovoho zabezpechennya finansovoyi bezpeky Ukrayiny [Legal liability of financial law entities in the mechanism of legal ensuring for the financial security of Ukraine]. Kyiv: Yurinkom Inter.

10. Rovynskyy, Y. O. (2011). Derzhavnyy prymus u systemi finansovoho prava Ukrainy [The state coercion in the system of finance of Ukraine]. Zaporizhzhya: KPU.
11. Hetmantsev, D. O., Makarchuk, R. V. & Tolkachov, Y. S. (2015). Yurydychna vidpovidal'nist' za podatkovy pravoporushennya [Legal liability for tax offenses]. Kyiv: Yurinkom Inter.
12. Verkhovna Rada of Ukraine (1996). Mytnyy kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
13. Verkhovna Rada of Ukraine (1996). Podatkovyy kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>
14. Verkhovna Rada of Ukraine (1994). Pro porядok zdiysnennya rozrakhunkiv v inozemniy valyuti: Zakon Ukrainy vid 23.09.1994 r. № 185/94-VR [Law of Ukraine "On the order of payments in foreign currency", 23.09.1994, N 185/94-VR]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/185/94-вр>
15. Cabinet of Ministers of Ukraine (1993). Pro systemu valyutnoho rehulyuvannya i valyutnoho kontrolyu: Dekret Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.02.1993 r. № 15-93 [Decree "On Currency Regulation and Currency Control", 19.02.1993, N 15-9. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/15-93>

Матеріал надійшов 10.02.2017 р.